

ارزیابی اقتصاد عربستان سعودی

صندوق بین‌المللی پول – آگوست ۲۰۲۲

معاونت بررسی‌های اقتصادی
اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

ترجمه: پریسا مطرانلویی
ناظر: سارا محمدی
واحد پژوهش و مطالعات اقتصادی
معاونت بررسی‌های اقتصادی
اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران
شهریور ۱۴۰۱

از طریق پست الکترونیکی زیر می‌توانید پیشنهادهای و نظرات اصلاحی خود را به واحد مربوطه منعکس نمایید:

researchcenter@tccim.ir

استفاده از مطالب این گزارش با ذکر منبع بلامانع است.

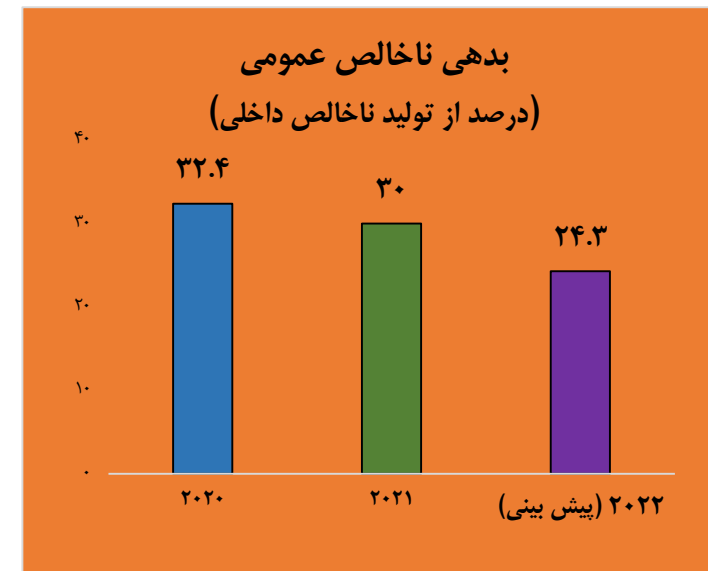
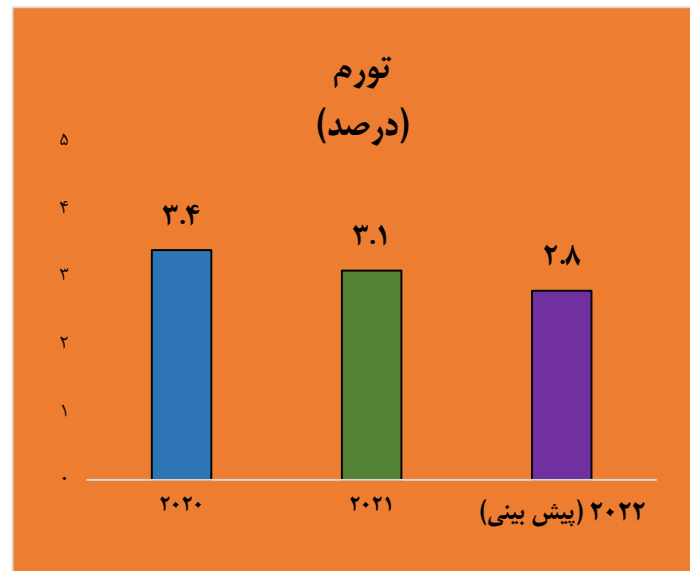
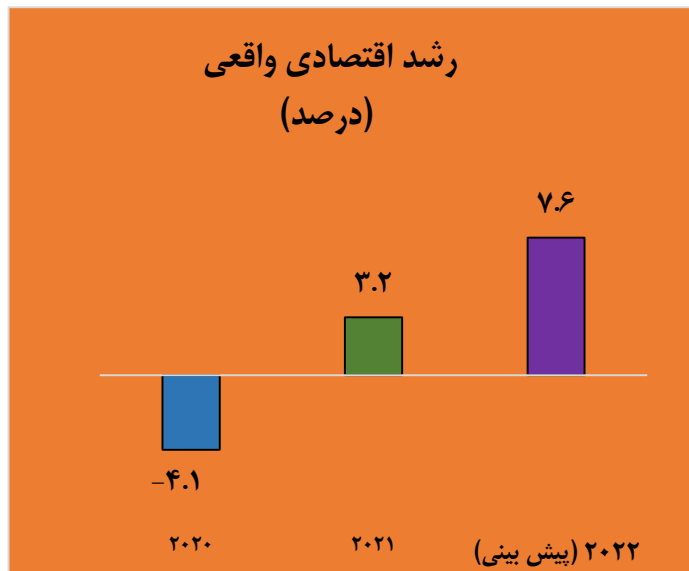

در این گزارش ضمن ارائه چشم‌اندازی از مهمترین شاخص‌های اقتصادی کشور عربستان سعودی، نکاتی در خصوص وضعیت فعلی اقتصاد این کشور در زمینه رشد اقتصادی، تورم، موقعیت خارجی، دستاوردهای مالی، ریسک‌های کلان و همچنین چشم‌انداز اصلاحات ارائه می‌شود.

عربستان سعودی

در سال جاری سریع‌ترین رشد نسبت به یک دهه اخیر، را تجربه خواهد نمود.

<u>جمعیت</u> ۳۵.۵ میلیون نفر (تخمین ۲۰۲۱)	<u>تولید ناخالص داخلی سرانه</u> ۲۳,۵۰۷ دلار (۲۰۲۱)	<u>نرخ بیکاری</u> ۶.۹٪ (۲۰۲۱)	<u>صادرات عمده</u> هیدروکربن‌ها، مواد شیمیایی، پلاستیک، مواد تولیدی	<u>نرخ واکسیناسیون</u> ۷۲٪ (کاملاً واکسینه شده)
---	--	-------------------------------------	--	---

اولویت‌های سیاستی

آب و هوا

ادامه تلاش برای سازگاری و کاهش تغییرات اقلیمی

اصلاحات ساختاری

بهبود هرچه بیشتر محیط کسب و کار برای تسریع سرمایه‌گذاری خصوصی

مالی

مستقل کردن سیاست مالی از نوسانات قیمت نفت، آزادسازی قیمت انرژی، توسعه شبکه‌های امنیت اجتماعی

رشد اقتصادی

حفظ شتاب اصلاحات متنوع سازی اقتصاد

۲۰۲۳ (پیش بینی)	۲۰۲۲ (پیش بینی)	۲۰۲۱	۲۰۲۰	
تولید				
۳.۷	۷.۶	۳.۲	-۴.۱	رشد تولید ناخالص داخلی واقعی
۳.۸	۴.۲	۴.۹	-۲.۵	رشد تولید ناخالص داخلی غیرنفتی
قیمت				
۲.۲	۲.۸	۳.۱	۳.۴	تورم (درصد)
مالی دولت				
۳۲	۳۱.۸	۳۰.۹	۲۹.۶	درآمد (درصد از تولید ناخالص داخلی)
۲۷.۱	۲۶.۴	۳۳.۲	۴۰.۸	مخارج (درصد از تولید ناخالص داخلی)
۴.۹	۵.۵	-۲.۳	-۱۱.۲	تراز مالی (درصد از تولید ناخالص داخلی)
۲۴.۵	۲۴.۳	۳۰	۳۲.۴	بدهی عمومی
-۲۲	-۲۴.۸	-۲۹	-۳۷.۶	تراز تجاری غیرنفتی(درصد از تولید ناخالص داخلی بدون نفت)
پول و اعتبار				
۷.۶	۸.۵	۷.۴	۸.۳	اسکناس و مسکوک و سپرده های دیداری (درصد تغییر)
۱۲.۸	۱۳.۴	۱۵.۴	۱۴	اعتبار به بخش خصوصی (درصد تغییر)
تراز پرداخت ها				
۱۳.۸	۱۷.۲	۵.۳	-۳.۲	حساب جاری (درصد از تولید ناخالص داخلی)
۰.۸	۰.۸	۲.۳	۰.۸	سرمایه گذاری مستقیم خارجی (درصد از تولید ناخالص داخلی)
۲۶.۸	۲۵.۳	۲۲.۱	۲۵.۳	ذخایر ارزی (تعداد ماه های واردات)
۲۹	۲۸.۵	۳۴.۴	۳۳.۸	بدهی خارجی (درصد از تولید ناخالص داخلی)
نرخ ارز				
....	۴.۸	۰.۹	۱	نرخ موثر واقعی ارز (درصد از تولید ناخالص داخلی)
نرخ بیکاری				
....	۶	۶.۹	۷.۴	بخش عمومی (درصد)
....	۱۰.۱	۱۱	۱۲.۶	ملی (درصد)

منبع: مقامات عربستان سعودی؛ برآوردها و پیش بینی های صندوق بین المللی پول

معاونت بررسی های اقتصادی

پیش‌بینی شاخص‌های منتخب اقتصادی ۲۰۲۲-۲۰۲۷

۲۰۲۷	۲۰۲۶	۲۰۲۵	۲۰۲۴	۲۰۲۳	۲۰۲۲	
۳	۲.۹	۲.۹	۲.۹	۳.۷	۷.۶	رشد تولید ناخالص داخلی واقعی (درصد)
۴	۴	۴	۴	۳.۸	۴.۲	رشد تولید ناخالص داخلی واقعی بدون نفت (درصد)
۲	۲	۲	۲	۲.۲	۲.۸	نرخ تورم (درصد)
۲.۹	۵.۴	۷.۹	۱۰.۸	۱۳.۸	۱۷.۲	تراز حساب جاری (درصد از تولید ناخالص داخلی)
۸۰۰.۷	۷۸۰.۶	۷۴۳.۱	۶۸۵.۵	۶۱۰.۳	۵۳۵.۵	خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی (میلیارد دلار آمریکا)
۲۶.۸	۲۷.۱	۲۸.۱	۲۸	۲۶.۸	۲۵.۳	ذخایر ارزی (تعداد ماه‌های واردات)

منبع: مقامات عربستان سعودی؛ برآوردها و پیش‌بینی‌های کارکنان صندوق بین‌المللی پول

عربستان سعودی به طور چشمگیری در حال بهبود از شرایط رکود ناشی از همه‌گیری کووید-۱۹ است. قیمت بالای نفت نیز فرصت مناسبی برای سرعت بخشیدن به اصلاحات ساختاری در نظر گرفته شده در چشم انداز ۲۰۳۰ این اقتصاد فراهم کرده است.

پیش‌بینی می‌شود در سال جاری نرخ **رشد اقتصادی**، هم از محل افزایش تولید نفت و هم استمرار احیای بخش غیرنفتی، افزایش قابل توجهی یابد و به ۷.۶ درصد برسد. با تکیه بر تولید پایدار نفت، افزایش قیمت نفت و اجرای اصلاحات اساسی، از رشد غیرنفتی در میان‌مدت نیز حمایت خواهد شد ضمن اینکه چشم انداز ریسک نیز در حد متعادلی است.

تورم، علیرغم افزایش قیمت جهانی کالاها، به دلیل اثر انتقالی پایین آن، مهار شده است.

انتظار می‌رود **موقعیت خارجی** عربستان سعودی با رسیدن مازاد حساب جاری به سطوحی بیش از آنچه در یک دهه گذشته مشاهده شده است، به طور قابل توجهی تقویت شود. با توجه به ساختار اقتصاد، پیوند نرخ ارز به دلار آمریکا همچنان به اقتصاد این کشور کمک خواهد کرد

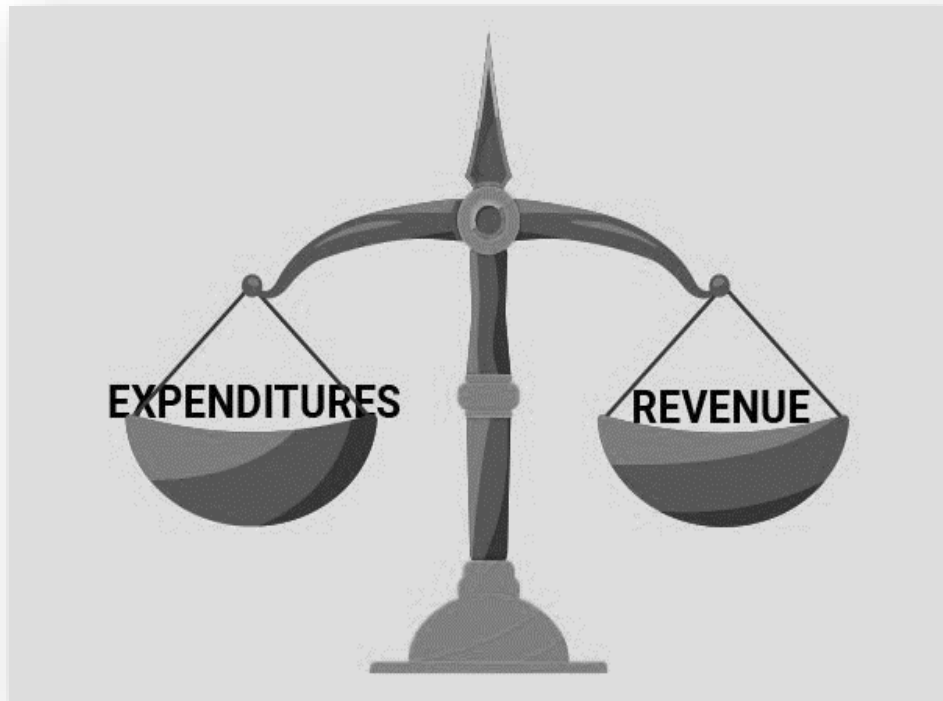
دستاورد مالی سال ۲۰۲۲، فراتر از حد بودجه خواهد بود و سقف‌های مخارج مشخص شده در چارچوب مالی میان‌مدت برای حفظ تعدیل مالی در حد قابل قبولی باقی خواهد ماند و در عین حال شرایطی برای افزایش هزینه‌های اجتماعی هدفمند را فراهم می‌آورد. تحکیم مالی باید از طریق بسیج درآمدهای غیرنفتی، اصلاح قیمت انرژی و ادامه گسترش اصلاحات ساختاری مالی متحول کننده که قبلاً تحت چشم انداز ۲۰۳۰ آغاز شده است، ادامه یابد. اجرای یک قاعده مالی به حفظ لنگر مالی در میان‌مدت کمک می‌کند. یک چارچوب مدیریت یکپارچه دارایی و بدهی برای دولت در بهبود وضعیت مالی عربستان سعودی کمک خواهد نمود.

ریسک‌های سیستمی کلان – مالی کم است و بهبود مستمر در چارچوب نظارتی بخش مالی عربستان سعودی حائز اهمیت است.

همه این اصلاحات باید با ادامه اصلاحات ساختاری تحت چشم انداز ۲۰۳۰ همراه باشد.

گام‌های مهمی برای بهبود محیط نظارتی و تجاری، جذب سرمایه‌گذاری خارجی و ایجاد اشتغال در بخش خصوصی برداشته شده است. اولویت‌ها برای تقویت اقتصادی فراگیرتر و سبز شامل افزایش مشارکت هرچه بیشتر زنان در بازار کار، اطمینان از ایفای نقش کاتالیزوری مداخلات صندوق سرمایه گذاری عمومی، تقویت حکمرانی و اجرای طرح سبز در این کشور هستند.

۱- بهره برداری از مازاد بودجه

مازاد بودجه پیش‌بینی شده برای سال جاری حدود ۵.۵ درصد تولید ناخالص داخلی است که روند سه ماهه اول و دوم اخیر، نویدبخش تحقق آن است. نکته خوب در مورد مازاد بودجه این است که علاوه بر افزایش درآمد نفتی، عملکرد قوی گذشته در مورد درآمدهای غیرنفتی نیز ادامه دارد ضمن اینکه همواره تلاش برای رعایت سقف هزینه‌ها نیز مورد تاکید است. با اطمینان از رعایت بودجه تخصیص داده شده برای سال جاری، امکان صرف هزینه‌های اجتماعی بالاتر، رسیدگی بیشتر به یارانه‌های غذایی و گسترش سایر شبکه‌های امنیت اجتماعی برای مقابله با تأثیر قیمت‌های بالاتر، فراهم خواهد شد.

تلاش‌های طولانی مدتی از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۰ در زمینه کاهش سهم نفت در اقتصاد عربستان سعودی انجام شده که منجر به کاهش تقریباً ۲۰ درصدی سهم مستقیم نفت در تولید ناخالص داخلی شده و عمدتاً از سال ۲۰۱۶ با اجرای برنامه چشم انداز ۲۰۳۰ نیز شتاب گرفته است. حرکت‌هایی نیز به سمت سایر بخش‌های اقتصادی از جمله خدمات صورت گرفته که افزایش تجارت خرده‌فروشی و خدمات همراه با بهبود برخی از بخش‌های تولیدی را در بر می‌گیرد.

پتانسیل رشد در آینده بیشتر در حوزه فرآوری محصولات کشاورزی و پلاستیک، خواهد بود. بخش مالی نیز حوزه دیگری است که رشد داشته و انتظار می‌رود با دیجیتالی شدن اقتصاد و برخی از پروژه‌های جدید در حال اجرا، تنوع‌سازی نیز شکل بگیرد. این اقدامات، فرآیندی زمانبر بوده و طی چهار سال گذشته بر شتاب آن افزوده شده است. بخش‌های دیگری از اقتصاد نیز در حال توسعه هستند از جمله بازار املاک و مستغلات اما توسعه کامل آنها مستلزم صرف زمان است.

۳- تقویت اصلاحات با توجه به افزایش تورم جهانی

در شرایط فعلی قیمت نفت بالاست و می‌باید اطمینان حاصل شود که اصلاحات ساختاری بدون توجه به تحولات قیمت نفت همچنان ادامه داشته باشد. در خصوص اصلاحات مربوط به مدیریت مالی بهینه بخش عمومی موضوعات زیادی در زمینه اصلاح بودجه و فرآیندهای اجرایی آن، اطمینان از انتخاب و اجرای صحیح پروژه‌های دولتی از منظر سرمایه‌گذاری و تداوم اصلاحات اساسی در بخش مالی و حفظ انضباط مالی وجود دارد. همچنین می‌توان به مشارکت زنان در بازار کار و اصلاحات این بازار، حرکت به سمت خصوصی‌سازی، تغییرات در محیط تنظیم‌گری و ... اشاره نمود.

در شرایط فعلی ایجاد کسب و کار جدید در سه دقیقه امکان‌پذیر است و با این حال لازم است تسهیل امور کسب و کارها در راستای جذب سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و خلق رشدی فراگیرتر ادامه یابد.

روند افزایشی تورم در عربستان سعودی کاملاً مهار شده است و پیش‌بینی می‌شود در سال ۲۰۲۲، تورم تنها ۲.۸ درصد باشد که در شرایط فعلی نیز ۲.۳ درصد است.

تأثیر افزایش نرخ بهره در ایالات متحده، بر عربستان سعودی زیاد خواهد بود، که موجب افزایش نرخ بهره در عربستان نیز خواهد شد. اما تأثیر آن بر بخش بانکی مثبت است زیرا بخش بزرگی از سپرده‌های موجود در سیستم بانکی بدون وجوه، سپرده‌های تقاضایی هستند و بنابراین حاشیه سود خالص مثبتی دارند و در شرایط نقدینگی و قیمت نفت بالا، تأثیر آن بر اقتصاد چه بر اعتبار بخش خصوصی و چه رشد غیرنفتی به طور کلی بسیار ضعیف است و آستانه قیمتی در حدود ۴۵ دلار در هر بشکه وجود دارد. بنابراین در این مرحله انتظار می‌رود تأثیر آن بر تورم عربستان سعودی کم‌رنگ باشد.

نقش بخش گردشگری در اقتصاد عربستان سعودی در حال افزایش است و انتظار می‌رود سهم بیشتری از تولید ناخالص داخلی را به خود اختصاص داده و رشد بیش از پنج درصد داشته باشد. بخش‌های گوناگون اقتصاد این کشور توسعه یافته که از آن جمله می‌توان به جشنواره فصلی ریاض که شامل سرگرمی‌ها و رویدادهای متنوع متعددی است و نیز ظرفیت بزرگی که در حال حاضر بصورت سالانه در حج واجب و عمره وجود دارد، اشاره کرد. انتظار می‌رود پس از بازگشایی کامل و برداشته شدن تمامی محدودیت‌های اعمال شده برای کووید ۱۹، با افزایش این تعداد گردشگران خارجی ورودی به عربستان سعودی طی سال جاری و سال‌های آینده روبرو باشیم.

۵- پیش‌بینی تولید ناخالص داخلی

رشد ۱۳ الی ۱۴ درصدی برای درآمدهای نفتی در سال ۲۰۲۲ پیش‌بینی شده که بستگی به میزان افزایش تولید اوپک پلاس خواهد داشت و ازین منظر ریسک بالایی در زمینه تحقق رشد درآمدهای نفتی وجود دارد.

در بخش غیرنفتی، با توجه به روند تغییرات شاخص مدیران خرید (PMI) و رشد مثبت آن طی دو ماه اخیر، روند مزبور همچنان ادامه دارد بنابراین برای سال ۲۰۲۲، انتظار تغییر منفی نمی‌رود.

نرخ رشد برای بخش غیرنفتی در سال ۲۰۲۳ حدود ۳.۷ درصد پیش‌بینی شده است و انتظار می‌رود که تحولات اقتصاد غیرنفتی از جمله سرمایه‌گذاری‌های برنامه‌ریزی شده ادامه داشته باشد و در نتیجه بخشی از این تاثیر مثبت بر اقتصاد در سال ۲۰۲۲، در سال ۲۰۲۳ نیز ادامه خواهد داشت. در شرایط فعلی اقتصاد عربستان سعودی از لحاظ ریسک‌های متحمله وضعیت متعادلی دارد و آمار و ارقام محقق شده با پیش‌بینی‌های قبلی مطابقت دارند.

۶- انرژی‌های تجدیدپذیر

دولت عربستان سعودی، برنامه جامعی در مورد انرژی‌های تجدیدپذیر تدوین و در حال اجرا دارد که طبق آن در نظر دارد تا سال ۲۰۳۰، ۵۰ درصد از انرژی موردنیاز از محل انرژی‌های تجدیدپذیر تامین شود. در شرایط فعلی ظرفیت انرژی‌های تجدیدپذیر حدود ۷۰۰ مگاوات، معادل یک درصد کل ظرفیت تولید انرژی است، بنابراین، رسیدن به هدف ۵۰ درصدی جهشی بزرگ است و به سرمایه‌گذاری بین ۵۰ تا ۱۰۰ میلیارد دلار در سال نیاز خواهد بود. برنامه‌هایی برای افزایش ظرفیت به میزان یک گیگاوات طی یکی دو سال آینده و همچنین برنامه جامع تا سال ۲۰۳۰ اعلام شده که جزئیات دقیق‌تر در این زمینه به همراه طرح ابتکار انرژی سبز در نوامبر سال ۲۰۲۲ در اجلاس تغییرات اقلیمی COP 27 رونمایی خواهد شد. انتظار می‌رود با استمرار و شتاب‌گیری اصلاحات، تاثیرات سرمایه‌گذاری‌های مزبور در اقتصاد غیرنفتی نیز منعکس شود.

طی دهه گذشته میزان یارانه انرژی در عربستان سعودی نصف شده است. هم اکنون یارانه انرژی در مورد سوخت، حدود ۵ درصد است. طبق برنامه دولت، مقرر شده است تا یارانه‌های انرژی به تدریج کاهش یابند به نحوی که در سال ۲۰۳۰ دیگر یارانه‌ای وجود نداشته باشد و قیمت سوخت داخلی به سطح بین‌المللی برسد. توصیه می‌شود افزایش قیمت‌ها، با سرعتی بیشتر، ادامه یابد تا سود و منافع حاصل از آن مستقیماً در اقتصاد این کشور سرمایه‌گذاری شود. در عین حال، از آسیب‌پذیرترین خانوارها نیز حمایت شود. در این زمینه اقدامات زیادی انجام شده و ضمن تضمین حداقل درآمد افراد نیازمند، مکانیسم‌هایی برای جبران تأثیر افزایش قیمت‌های انرژی بر خانوارهای آسیب‌پذیر نیز پیش‌بینی شده است. اصلاح قیمت‌های انرژی بر برخی از بخش‌های اقتصاد نیز تأثیرگذار خواهد بود و اگرچه ممکن است هزینه تولید را افزایش دهد، اما کل اقتصاد را کارآمدتر می‌کند، زیرا منابعی که از محل حذف یارانه انرژی و افزایش بهای انرژی دریافت می‌شود، می‌تواند به سمت سرمایه‌گذاری‌ها و برنامه‌های دیگری که به نفع اقتصاد است، هدایت شود.

۸- تاثیر آشفته‌گی سیاسی منطقه بر اقتصاد عربستان سعودی

عربستان سعودی به دنبال اجرای برنامه‌های اصلاحی در اقتصاد ملی است، از قیمت بالای نفت و تولید بیشتر نفت سود می‌برد که این امر همچنان تاثیر مثبتی بر اقتصاد نیز خواهد داشت.

صرف‌نظر از اتفاقاتی که در منطقه در حال اتفاق است، همچنان عربستان سعودی در ارائه برخی حمایت‌های مالی به برخی از کشورهای منطقه نیز نقش مهمی دارد.

اقدامات زیادی در زمینه مالیات بر ارزش افزوده انجام شده است، که بخش بزرگی از تنوع‌بخشی به درآمدهای غیرنفتی را موجب شده است. نرخ مالیات بر ارزش افزوده در شرایط سخت همه‌گیری کووید ۱۹، از ۵ درصد به ۱۵ درصد افزایش یافت. سه برابر شدن نرخ مالیات بر ارزش افزوده، درآمد غیرنفتی بسیار زیادی را برای دولت عربستان سعودی به همراه داشت. درآمدهای غیرنفتی طی چهار سال گذشته سه برابر شده است. این اقدام یک اصلاح مهم بود و حفظ نرخ جدید مالیات بر ارزش افزوده بسیار حائز اهمیت است.

شکاف مالیاتی (فاصله بین مالیات دریافتی فعلی و پتانسیل مالیات قابل دریافت) تقریباً نسبت به قبل کاهش یافته است؛ پیش از این شکاف مالیاتی معادل حدود ۱۵ درصد تولید ناخالص داخلی بوده که اکنون به ۱۰ درصد تولید ناخالص داخلی رسیده است. بنابراین، علیرغم پیشرفت‌های صورت گرفته برای رسیدن به سطوح بین‌المللی در زمینه درآمدهای غیرنفتی، هنوز مسیر زیادی در پیش است. افزایش تعداد مودیان مالیاتی، مدیریت صحیح معوقات و بهبود ممیزی‌ها نیز در دستور کار قرار دارد.

۱۰- دیجیتال سازی و ابتکار سبز سعودی

دیجیتالی شدن، بهبوددهنده رشد است. به طور مثال نیروی کار با تحصیلات بیشتر، زمینه را برای دنبال کردن فناوری های آینده فراهم می کند که خود منبعی برای سرمایه گذاری است. همچنین کارایی رویه های دولتی و نحوه اجرای پروژه ها را نیز ارتقا می دهد. همه اینها برای هر سرمایه گذاری مستقیم خارجی مثبت خواهد بود. امروزه برنامه های کاربردی و دیجیتال بسیاری برای بخش های زیادی در عربستان سعودی وجود دارد که موجب بهبود سطح فناوری می شود. همچنین عربستان سعودی در حال سرمایه گذاری در زمینه ایجاد واحدهای صنعتی تولید خودروهای برقی است که همه اینها برای جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی و توسعه پروژه های زیرساختی در آینده مفید هستند.

طرح ابتکار سبز دولت عربستان سعودی از طریق کاهش شدید اثرات تغییرات آب و هوایی، پیش بینی اثرات نامطلوب تغییرات اقلیمی و انجام اقدامات مناسب برای جلوگیری یا به حداقل رساندن آسیب ها، ابتکاری مثبت برای اقتصاد این کشور و سایر اقتصادهای منطقه است. در این استراتژی، تمرکز بر توسعه انرژی های تجدیدپذیر و استفاده مجدد از نفت است ضمن آنکه اطمینان از کاهش انتشار گازهای گلخانه ای نیز بخشی از این استراتژی است. یک کمپین نیز در مورد بهبود سازگاری اقلیمی مبنی بر افزایش پوشش گیاهی و درختان به میزان ۱۰ میلیارد اصله درخت تا سال ۲۰۳۰ برپا شده است.

۱۱- بخش های اقتصادی دارای سریع ترین رشد

بخش های خرده فروشی، صنعت ساخت و صنعت خدمات به شدت در حال گسترش هستند و برنامه توسعه گردشگری در عربستان سعودی نیز منجر به افزایش ساخت هتل ها در این کشور شده است.

پیش بینی می شود با توجه به تقاضای شدید برای دریافت وام مسکن و خرید خانه، ساخت و ساز ادامه یابد و با رشد صنایع و بخش های جدید مانند فرآوری محصولات کشاورزی، تولید برخی از مشتقات نفت، مواد شیمیایی، پلاستیک و غیره به رشد خود ادامه خواهند داد.